

0 aktualnoj socijalnoj situaciji u Hrvatskoj

Izvršavajući zadaću služenja općemu dobru suvremenog čovjeka, posebno potaknuti teškom socijalnom situacijom u našoj domovini te 110. obljetnicom prve socijalne enciklike "Rerum novarum" koju je 1891. objavio papa Lav XIII. u teškim vremenima za radnike i njihove obitelji, a koju se naziva i "Magna charta" katoličkoga socijalnog učenja, mi hrvatski biskupi upućujemo vjernicima i svim ljudima dobre volje u našem društvu sljedeću

PORUKU

1. Papa Lav XIII. je enciklikom "Rerum novarum" želio potaknuti pravedno i humano rješenje "radničkog pitanja" koje je nastalo kao posljedica radikalnih promjena na političkom, gospodarskom i socijalnom području, kao i u znanosti i tehnici. Pod utjecajem tih promjena staro se društvo ubrzano raslojavalo, a ono koje je nastajalo bilo je bremenito ne samo nadama u napredak i slobodu nego i opasnostima zbog dubokih podjela između radnika i poslodavaca, koje su socijalističke i liberalne ideologije još više podgrijavale i suprotstavljale. Izlaz iz takvog stanja Lav XIII. je vidio u ljubavi i pravdi, tj. u skladnoj suradnji između radnika i poslodavaca na temelju obostranog poštivanja prava i dužnosti, ali i činjenice da su svi ljudi djeca Božja. U skladu s time on je upozorio na temeljno dostojanstvo, jednakost i bratstvo svih ljudi, te na potrebu zajedništva i solidarnosti koje iz toga proizlaze, kao i na univerzalnu namjenu privatnog vlasništva, jer "naravna dobra kao i darovi Božje milosti pripadaju cijelom ljudskom rodu" (br. 21). On je također istaknuo da država treba pridonositi rješavanju socijalnog pitanja štiteći obitelji i prava svih, poglavito siromašnih i slabih. Ona to čini suprotstavljanjem izrabljivanju radnika pretjeranim radom i nepravednim plaćama, brigom za zdrave uvjete na radnim mjestima, pravodobnim otklanjanjem uzroka štrajkova, promicanjem privatne inicijative, zaštitom privatnog vlasništva i udruživanja radnika radi zaštite njihovih interesa i osiguranja za bolest, starost i razne životne nedaće. Papa je upozorio i na nužne granice državne intervencije ističući da država ima instrumentalnu ulogu koja se sastoji u pomaganju pojedincu, obitelji i društvu koji su prvotniji od nje i čija prava ona treba štiti, a ne gušiti.

Enciklika pape Lava XIII. bila je u nekim svojim sastavnicama uvjetovana onodobnim prilikama. Ali dostojanstvo ljudske osobe, bratstvo među ljudima utemeljeno na zajedničkom Božjem oćinstvu, pravo na privatno vlasništvo povezano s univerzalnom namjenom zemaljskih dobara, socijalna pravda, solidarnost i ljubav, zaštita pojedinca i obitelji, socijalna sigurnost u starosti i bolesti, supsidijarna uloga države, ta glavna načela enciklike,

izvedena direktno iz kršćanske objave i u dubokom skladu s ljudskom naravi i njezinim težnjama, temeljna su u svim kasnijim dokumentima koji su nastali kao odgovor Crkve na socijalne izazove određenog vremena. U tom su smislu nasljednici pape Lava XIII. tijekom XX. stoljeća u više navrata upozoravali na njihovu vrijednost i u novim okolnostima. To je učinio papa Pio XI. o četrdesetnoj obljetnici objavljanja enciklike "Rerum novarum" kada je 1931. godine napisao svoju poznatu encikliku "Quadragesimo anno". Slično je postupio i papa Ivan XXIII. koji je o njezinoj sedamdesetnoj obljetnici 1961. godine objavio encikliku "Mater et Magistra". Pavao VI. je njezinu osamdesetu obljetnicu obilježio 1971. godine apostolskim pismom "Octogesima adveniens". Promišljanje društvenih prilika u svjetlu tih načela nalazi se i u mnogim drugim socijalnim enciklikama i porukama papa dvadesetog stoljeća kao i u dokumentima Drugoga vatikanskog sabora.

A sadašnji papa Ivan Pavao II. napisao je, u povodu stote obljetnice enciklike "Rerum novarum", godine 1991. encikliku "Centesimus annus" u kojoj je "nove stvari" na završetku XX. stoljeća protumačio u svjetlu istih načela, što je naišlo na velik odjek u svijetu.

2. Vođeni tim učenjima, mi hrvatski biskupi želimo usmjeriti pozornost vjernika i svekolike javnosti na "nove stvari" u sadašnjem trenutku našeg društva kako bi rješenja i odgovori na njih bili u duhu društvenog nauka Katoličke Crkve, čija su osnovna načela, kako smo rekli, u dubokom skladu sa zakonima i težnjama ljudske naravi.

U ovom povijesnom trenutku hrvatsko se društvo s pravom svrstava u tzv. tranzicijska društva. Kao što je društvena tranzicija u vrijeme Lava XIII. bila bremenita mnogim nadama i još većim problemima i strahovima, tako i ovu našu tranziciju prate mnoga očekivanja, ali i velike neizvjesnosti i tjeskobe većine naših građana. Svima je znano da su mnogi gospodarski problemi s kojima se suočavamo, zajedno s određenim mentalitetom, nasljeđe protekloga komunističkog režima, mnogi su posljedica još nezaliječenih ratnih razaranja i strahota, a nemali ih je broj prouzročen nesavjesnošću i gramzivošću pojedinaca i skupina koji su odlučivali ili odlučuju o zajedničkim dobrima ne vodeći računa o općem dobru nego o vlastitim interesima. Zbog toga se upravo čini opravdanim i na našu situaciju primijeniti ocjene i konstatacije Ivana Pavla II. iznijete u enciklici "Centesimus annus": "Manjak sigurnosti, praćen korupcijom javne vlasti i širenjem krivih izvora obogaćivanja i lakih profita koji se temelje na nezakonitim ili pak čisto špekulantskim djelatnostima, jedna je od glavnih zapreka razvitka i ekonomskog napretka" (CA 48).

Prevelika očekivanja od "demokratskih promjena", kao da se s njima mnogi problemi sami od sebe mogu riješiti, a istodobno lako dana nerealna obećanja onih koji su na taj način željeli dobiti povjerenje birača, dodatno su uvećali razočaranje i nepovjerenje u državu i njezine institucije, što

svakako otežava izlazak iz krize. Dakako, u razmatranju naših nedaća ne smiju se zanemariti ni sve teže prilike u suvremenom svijetu, poglavito terorizam i sve veći raskorak između siromašnih i bogatih naroda i država, kao i neprimjereni zahtjevi međunarodnih financijskih ustanova.

Sve je to stvorilo u našem društvu tešku socijalnu situaciju koja pogađa mnoge sugrađane. Radnici za svoj rad primaju plaću (ako je uopće primaju) koja nije dostatna za dostojan život njih i njihovih obitelji; visoka stopa nezaposlenosti ne smanjuje se; demografski problemi zadobivaju katastrofične predznake; umirovljenici sa svojim skromnim mirovinama sve teže žive; branitelji strahuju za svoja prava, a mladi u sve većem broju traže svoju budućnost izvan domovine; porodiljama i obiteljima s djecom smanjuje se i onako nedostatna pomoć, a kvalitetna zdravstvena zaštita postat će možda privilegij samo nekih. U takvoj situaciji, koja je po poteškoćama i problemima u mnogo čemu slična onoj iz vremena Lava XIII, ostaje malo prostora za nadu i optimizam, a puno za nezadovoljstvo, podjele, nesnošljivosti i nesigurnosti. Nema sumnje da velike i radikalne prilagodbe sveukupnoga gospodarskog i socijalnog sustava novim svjetskim standardima ne mogu proći bez potresa i žrtava za pojedince i za cijelu zajednicu, ali upravo zbog toga je u planiranju i provođenju društvenih i gospodarskih reforma potrebno postupati mudro i odmjereno, kako bi žrtve i odricanja bili što manji i što ravnomjernije raspoređeni, a osnovne postavke socijalne države očuvane.

Tu posebno mislimo na započete reforme mirovinskog, zdravstvenog i školskog sustava te sustava socijalne pomoći, skrbi i osiguranja. Uz stvaranje strategije gospodarskog razvoja spomenute su promjene i reforme ne samo važne nego će dugoročno odrediti razvoj hrvatskog društva. Zbog toga ih ne bi valjalo provoditi na brzinu i bez odgovarajućeg sudjelovanja stručnjaka, svih socijalnih partnera i široke hrvatske javnosti, kao i bez trajne brige i pomoći za one koje će one najviše pogoditi.

A kakve god se planirale i provodile, reforme moraju ići u prilog, a ne na štetu obitelji i djece, ako se dugoročno želi osigurati stabilna budućnost našeg društva i naroda. Svjesni smo da za povećanje nataliteta nije dovoljna samo financijska potpora, ali je nužna s obzirom na dostignuti kulturni i civilizacijski stupanj u Hrvatskoj. Stoga, ako se na tom području nešto ukida, to mora biti samo zbog toga da bi se ponudilo nešto bolje, inače nema smisla ukidati ono dostignuto. U tom nam se smislu čini da dostignuto ne bi trebalo ukidati nego nadograđivati stvaranjem pozitivne atmosfere za djecu i obitelj u društvu, a što je moguće samo razvijanjem osmišljene obiteljske politike s nizom pogodnosti potrebnih suvremenoj obitelji.

3. Zbog činjenice da o tako važnim reformama i promjenama nema javne rasprave, niti relevantnih informacija, stječe se dojam kako oni koji ih

donose nešto skrivaju od javnosti, možda zato da bi se planirano lakše provelo. Ako bi bilo tako, radilo bi se o velikoj i skupoj zabludi, budući da se bez općeg konsenzusa svih relevantnih društvenih čimbenika i bez odgovarajuće potpore javnosti tako značajne reforme teško mogu ostvariti. Zato apeliramo na sve odgovorne da pravodobno pruže što je više moguće pravih informacija o planiranim i poduzetim reformama, ne samo o tome kako će se provoditi nego i koliko će stajati te pred kakvim će se poteškoćama naći određeni naraštaji ljudi. Transparentnost i javna rasprava su to važniji što je neka reforma dublja i dalekosežnija u svojim posljedicama.

U svezi s time, kad je riječ o spomenutim reformama, mnogi upravo misle da one zapostavljaju neke temeljne principe društvenog života, napose princip solidarnosti i supsidijarnosti. Oni koji donose odluke ne bi smjeli takva mišljenja jednostavno prečuti, odnosno ponašati se kao da ih nisu čuli, jer koncept razvoja koji ne bi poštivao ta načela, bio bi nehuman i u polazištu osuđen na neuspjeh. Zato, bez obzira na sve poteškoće kroz koje prolazi "socijalna država" u Europi, gospodarska i društvena reforma u Hrvatskoj trebala bi zadržati osnovne postavke socijalne države.

4. Poput Lava XIII. koji je enciklikom "Rerum novarum" želio potaknuti katolike na aktivnije uključivanje u društveni život svog vremena, a poslodavce i nositelje vlasti na veću brigu za siromahe i na pravednije uređenje društvenih odnosa, mi hrvatski biskupi pozivamo ovom porukom sve vjernike u našem društvu da se, zajedno sa svim ljudima dobre volje, odlučnije i hrabrije zauzmu u traženju pravičnih rješenja aktualnih socijalnih problema, a odgovorne da ne odustanu od osnovnih načela društvene pravednosti i solidarnosti. Pritom ponavljamo ono što su biskupi na Drugome vatikanskom saboru rekli o poslanju Crkve: "Misija koju je Krist povjerio svojoj Crkvi kao njoj vlastitu, nije niti političkog, niti ekonomskog, niti socijalnog reda: svrha, naime, koju joj je odredio, religioznog je reda. Ali upravo iz te religiozne misije izvire zadaci, svjetlo i sile koje mogu poslužiti da se ljudska zajednica izgradi i učvrsti po Božjem zakonu" (GS 42). Dok se od odgovornih i cjelokupne javnosti nadamo da će u duhu tih riječi dobrohotno shvatiti i prihvatiti ovu poruku, od vjernika očekujemo da se, slijedeći navedena načela i obveze, još spremnije uključe u društveni život raščlanjujući objektivno postojeće stanje i razjašnjavajući ga u svjetlu evanđelja i socijalnog nauka Crkve. Nema sumnje da je to jedini način kako neizmerno bogatstvo socijalnog nauka Crkve može oplemeniti i nadahnuti konkretne društvene odnose i reforme. U tom su smislu od trajnog značenja i riječi pape Pavla VI.: "Spada na kršćanske zajednice da svaka za sebe utvrdi izbore i obveze za izvedbu društvenih, političkih i gospodarskih preobrazba koje su u mnogim slučajevima očito hitne i nužne. A sve će to ove zajednice učiniti uz pomoć Duha Svetoga, u zajedništvu s odgovornim biskupima, u dijalogu s ostalom kršćanskom braćom i sa svim ljudima dobre volje. U ovom traganju za promjenama, oko kojih valja nastojati, kršćani će biti dužni prije svega osvježiti svoje povjerenje u snagu i izvornost evanđeoskih zahtjeva" (OA 4).

Zazivamo na kraju na sve Božji blagoslov moleći da Duh Sveti nadahne odgovornima prava rješenja naših socijalnih problema, a da onima koje sadašnje stanje najteže pogađa dadne milost strpljivosti i nade, svim građanima, pak, odgovornost i složnost u izgradnji bolje i ljepše budućnosti u zajedničkoj domovini Hrvatskoj. Neka nas sve prati zagovor naše nebeske Majke Marije, pomoćnice i savjetnice u svakoj potrebi i pothvatu!

U Zagrebu, 7. studenoga 2001.

Vaši biskupi